

ADAM CEDRO

AKT ZGONU NORWIDA – DOKUMENT NIEZNANY

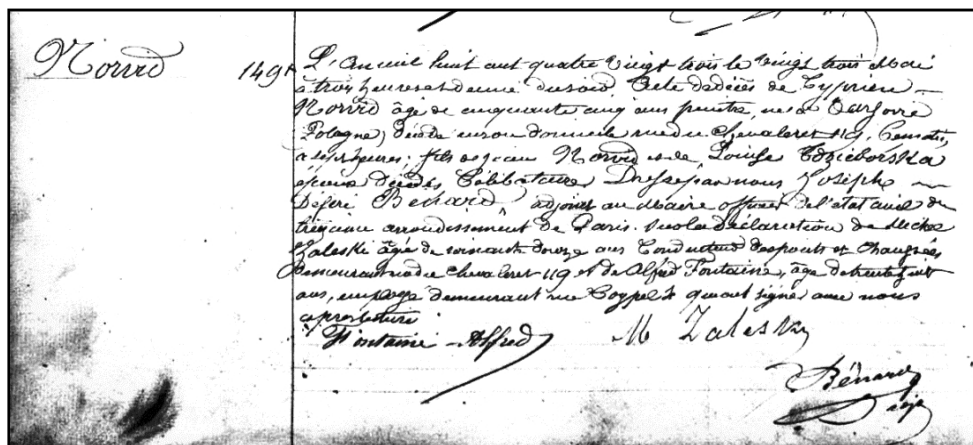
Internet nieodwołalnie stał się platformą ułatwiającą poszukiwania badaczom ze wszystkich dziedzin nauki i miejscem przyjaznego zdobywania informacji, w dużej mierze eliminującym konieczność przeprowadzania wyjazdowych kwerend i wielogodzinnego przekopywania się przez dokumenty. Z każdym dniem przyrasta zasób udostępnionych materiałów źródłowych, co pozwala mieć nadzieję na odnajdywanie kolejnych faktów, dokumentów, dzieł plastycznych czy nawet utworów poetyckich Norwida. Wystarczy tylko umiejętnie „dochodzić” ich z pomocą wyszukiwarek.

9 listopada 2012 roku na portalu Genealodzy.pl opublikowano informację o odnalezieniu we Francji aktu zgonu Cypriana Norwida¹. Odkrycia dokonał mieszkający we Francji Andrzej Szczerba, który opublikował tę informację oraz zdjęcie dokumentu na portalu społecznościowym Facebook². Na stronie <http://www.facebook.com/GenealodzyPL> można takich cennych dokumentów znaleźć dziesiątki, z których pan Szczerba opublikował między innymi akty zgonów Joachima Lelewela i Piotra Ludwika Adama Mierosławskiego czy akt pierwszego ślubu (*per procura*) Ludwika XV z Marią Leszczyńską. Trudno nie pochwalić w tym miejscu inicjatywy wyszukiwania i udostępniania cennych dokumentów przez miłośników przeszłości, gdyż dzięki nim możemy obcować z dziesiątkami ciekawych lub nieznanymi wcześniej źródeł.

¹ Zob. <http://genealodzy.pl/modules.php?op=modload&name=PNphpBB2&file=viewtopic&p=148108> (dostęp: 29 października 2013).

² Zob. <http://www.facebook.com/photo.php?fbid=433648936684619&set=a.372997339416446.80729.153090808073768&type=1&permPage=1> (dostęp: 29 października 2013). Tego samego dnia informacja o znalezisku z reprodukcją opublikowana została na blogu: norwidia.na.blogspot.com. Na przywołanych stronach możemy obejrzeć także inny ciekawy dokument: akt zgonu ojca Norwida, Jana (<http://www.facebook.com/photo.php?fbid=395136970535816&set=a.165186873530828.34991.153090808073768&type=1&theater> – dostęp: 29 października 2013).

Wypada postawić od razu pytanie, jak się mogło stać, że nikt z badaczy biografii Norwida nie natrafił wcześniej na ten podstawowy dokument? Bo chyba tego typu zbiory akt są powszechnie dostępne? Owszem, pewne kłopoty mogły być z dotarciem do dokumentów sprzed 1860 roku, gdyż wiele z nich – jak poinformował mnie pan Szczerba – zostało zniszczonych i do obecnej chwili są rekonstruowane. Ale doprawdy dziwne jest, gdy okazuje się, że przez 130 lat nikt nie szukał (lub nie znalazł) tego ważnego dokumentu w miejscu podstawowym, w archiwach urzędu stanu cywilnego. Być może przyczyna była prozaiczna: Paryż to miasto ogromne, w związku z czym dotarcie do stosownego zapisu nawet z konkretnego dnia stanowi dużą trudność przebrnięcia przez setki notacji, zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę, że każda paryska dzielnica miała własne księgi stanu cywilnego. Tak więc nie sama data wydarzenia jest ważna przy poszukiwaniu, ale w znacznie większym stopniu znajomość numeru konkretnej dzielnicy, w której kluczowe zdarzenia czyjejś biografii miały miejsce. Dokument odnotowujący śmierć Norwida sporządzono w dzielnicy XIII i tutaj, pod numerem 1491, w cyfrowej wersji paryskich archiwów (<http://canadp-archives.enligne.paris.fr/>) możemy go obejrzeć³.

Akt zgonu C. Norwida, fragm. księgi stanu cywilnego dzielnicy XIII, Archives de Paris,
Reprod. za: <http://canadp-archivesenligne.paris.fr/>

³ Zakładka „État civil de Paris”, następnie „Accédez aux registres d’actes” i tu mamy już do dyspozycji szczegółową wyszukiwarkę. Po wprowadzeniu daty i dzielnicy zapis dotyczący Norwida znajdziemy na s. 28 otwartego dokumentu.

Treść aktu:

L'An mil huit cent quatre vingt trois le vingt trois mai à trois heures et demie du soir. Acte de décès de Cyprien Norwid, âgé de cinquante cinq ans [sic] peintre, né à Varsovie (Pologne), décédé en son domicile rue de Chevaleret 119, ce matin à sept heures; fils de Jean Norwid et de Louise Zdzieborska, époux, décédés, célibataire. Dressé par nous Joseph Désiré Bénard adjoint au Maire, officier de l'état civil du treizième arrondissement de Paris, sur la déclaration de Michel Zaleski, âgé de soixante douze ans, conducteur des ponts et chaussées, demeurant rue de Chevaleret 119, et de Alfred Fontaine, âgé de trente huit ans, employé, demeurant rue Coypel 4, qui ont signé avec nous après lecture.

(trzy podpisy)

Przekład:

Roku 1883 23 maja o godzinie wpół do czwartej po południu. Akt zgonu Cypriana Norwida, lat 55, malarza, urodzonego w Warszawie (Polska) zmarłego w swoim miejscu zamieszkania przy ulicy Chevaleret 119 o siódmej rano, syna Jana Norwida i Ludwiki Zdzieborskiej, małżonków, nieżyjących; kawalera. Akt sporządzony przez nas Josphe'a Désiré Bénarda zastępcę mera Urzędu Stanu Cywilnego 13 dzielnicy Paryża na podstawie oświadczenia Michała Zaleskiego, lat 72, kierownika budowy dróg i mostów, zamieszkałego przy ulicy Chevaleret 119 i Alfreda Fontaine'a, lat 38, urzędnika, zamieszkałego przy ulicy Coypel 4, którzy wraz z nami po odczytaniu Go podpisali.

Norwidolodzy znali do tej pory inny dokument, opublikowany przez Juliusza W. Gomulickiego w ikonograficznej części XI tomu *Pism wszystkich* jako ilustracja nr 40. Edytor nazwał go w podpisie „Świadectwo zgonu Norwida: Paryż, 23 maja 1883”, co może stwarzać wrażenie, iż jest to akt zgonu. Właściwą informację, iż jest to jedynie odpis aktu zgonu, odnajdziemy dopiero w przypisach do „Kalendarza biograficznego” pod nr 616 z odsyłaczem do sygnatury BN IV. 6293, k. 11-12 (PWsz XI, 171).

Różnice między dokumentami są niewielkie i wynikają z typowych różnic między zapisem wyjściowym w aktach stanu cywilnego, a jego odpisem (brak nagłówka urzędowego blankietu do dokonywania odpisów oraz podpisy świadków zamiast formuły „Suivent les signatures”)⁴. Ze wzruszeniem możemy patrzeć dziś na podpis Michała Zaleskiego, weterana powstania listopadowego, który do

⁴ Jako ciekawostkę można dodać, że w budynku przy rue Coypel 4, a więc w miejscu zamieszkania drugiego ze świadków, urodził się w 1884 roku francuski pisarz i członek Akademii Francuskiej Georges Duhamel. Kim był Alfred Fontaine, nie wiemy. Być może spokrewniony był z innym Alfredem Fontaine, lekarzem, który w 1870 roku opublikował w Paryżu dysertację *Des paralysies traumatiques du lexis brachial* (<http://www.worldcat.org/title/des-paralysies-traumatiques-du-plexus-brachial-cand-alfred-fontaine/oclc/468098264> – dostęp: 29 października 2013).

końca towarzyszył Norwidowi, następnie poświadczył śmierć współmieszkańca z Domu św. Kazimierza i zajął się organizacją jego pochówku⁵.

NORWID'S DEATH CERTIFICATE
– AN UNKNOWN DOCUMENT

S u m m a r y

In 2002 Andrzej Szczerba found Cyprian Norwid's original death certificate in the record office of the XIII quarter of Paris and he published it on the web portal Genealodzy.pl. Up till now a copy of the certificate quoted by Gomulicki in his *Complete Writings* was the basis for all considerations. The author discusses the reasons why the original was not looked for, he quotes its contents and gives its photo copy, as well as compares it with the generally known version.

Transl. Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Cyprian Norwid, akt zgonu, Michał Zaleski, Alfred Fontaine, Joseph Désiré Bénard.

Keywords: Cyprian Norwid, death certificate, Michał Zaleski, Alfred Fontaine, Joseph Désiré Bénard.

ADAM CEDRO – mgr, polonista i wydawca, członek redakcji *Dzieł wszystkich C. Norwida*. Adres: ul. Paderewskiego 47/6, 25-502 Kielce; e-mail: adam@cedro.com.pl

⁵ Zob. na przykład Z. T r o j a n o w i c z o w a, E. L i j e w s k a, przy współdziale M. P l u t y. *Kalendarz życia i twórczości Cypriana Norwida*. T. II. 1861-1883. Poznań 2007 s. 655, 669, 705, 782, 783.